

Marcin Lachowski

Remembering Professor Małgorzata Kitowska-Łysiak (1953–2012)

Professor Małgorzata Kitowska-Łysiak, renowned art historian and critic, passed away on October 17th, 2012. She was a conscientious and inquisitive scholar, a keen observer of art life and its just interpreter. She was a humanist in the true sense of the word, an expert on both contemporary and non-contemporary culture, evaluating works of art with humility, scrutiny and outstanding sense of form. Although the professor's ability to present her thoughts with clarity inspired authority and respect and elevated her to the rank of a true master in the field, she would always remain open to discussing contrary ideas and opinions. Her premature death is a great loss for the arts and sciences in Poland.

Kitowska-Łysiak's professional journey started in Gorzów Wielkopolski where she worked as a curator for The Lubuskie Museum (years active, 1978–1982). From 1981 she held a permanent position at the Institute of Art History of The Catholic University of Lublin, initially as professor Jacek Woźniakowski's teaching assistant. In 1990 she became an assistant professor, in 2004, already as a full professor, she founded and became a head of the Department of Contemporary Art History.

Professor Kitowska-Łysiak's body of work reflects her primary interest in Polish culture of the 20th century. She studied extensively and with a remarkable diligence a variety of phenomena. She grew especially fond of Bruno Schulz whose work she researched passionately throughout her career. She contributed 53 entries to *Słownik wiedzy o Brunonie Schulzu (Dictionary of Knowledge about Bruno Schulz, 2003)*, she also collected and published a set of Schulz's press reviews of literary works titled *Szkiecy krytyczne (Critical Sketches, 2000)*. In 2007 she published a collection of essays regarding his works titled *Schulzowskie marginalia (Schulzian Marginalia)*. She co-organised several conferences addressing the artist's creative output, including the international: *W ulamkach zwierniadła. W 110 rocznicę urodzin i 60 śmierci Brunona Schulza (Amid the Splinters of a Broken*

Professor Małgorzata Kitowska-Łysiak
Professor Małgorzata Kitowska-Łysiak

Marcin Lachowski

Profesor Małgorzata Kitowska-Łysiak (1953–2012) – wspomnienie

Zmarła 17 października 2012 roku prof. Małgorzata Kitowska-Łysiak była cenionym krytykiem i historykiem sztuki, uważnie obserwowała twórczość artystyczną, z trafnością formułowała wyważone sądy. Kierowała się sumiennością, dociekliwością i rzetelnością. Była humanistką w pełnym tego słowa znaczeniu, znawcą współczesnej i dawnej kultury, patrzącą na dzieła artystów z szacunkiem, wnikliwością i nadzwyczajnym wyczuciem formy. Była autentycznym autorytetem, jej staranne wypowiedzi zawsze wzbudzały szacunek, była też otwarta na inne poglądy i głosy. Jej przedwczesne odejście jest wielką stratą dla kultury i nauki polskiej.

Prof. Małgorzata Kitowska-Łysiak swoją pracę zawodową rozpoczęła jako muzealnik, związana w latach 1978–1982 z Muzeum Lubuskim w Gorzowie Wielkopolskim. Od 1981 roku na stałe była zatrudniona w Instytucie Historii Sztuki KUL, najpierw jako asystentka prof. Jacka Woźniakowskiego, od 1990 roku jako ad-

inunkt. W 2004 roku jako profesor KUL powołała na tej uczelni Katedrę Historii Sztuki Współczesnej.

Dorobek naukowy prof. Małgorzaty Kitowskiej-Łysiak charakteryzuje się niezwykłą różnorodnością, wnikliwym opracowaniem wielu aspektów polskiej kultury XX wieku. Stale powracającą pasją naukową jej życia była twórczość Brunona Schulza. Była autorką 53 haseł w *Słowniku wiedzy o Brunonie Schulzu* (2003), edycji jego *Szkiców krytycznych* (2000), a także zbioru esejów pt. *Schulzowskie marginalia* (2007). Organizowała ponadto liczne konferencje poświęcone twórczości artysty z Drohobycza, w tym międzynarodowe: *W ułamkach zwierciadła. W 110. rocznicę urodzin i 60. rocznicę śmierci Brunona Schulza* oraz *Białe plamy schulzologii*, z których materiały zostały opublikowane w monumentalnych zbiorach (odpowiednio 2003 i 2010). Współtworzyła także ideę cyklicznego Festiwalu Schulzowskiego w Drohobyczu. W ostatnich miesiącach z poświęceniem brała udział w pracach zespołu redakcyjnego przygotowującego wydanie *Dzieł wszystkich* Schulza.

W badaniach nad sztuką po 1945 roku szczególnie interesowała ją spuścizna pokolenia Arsenalców oraz „nowa figuracja”. Opublikowała liczne, odkrywcze artykuły dotyczące twórczości Andrzeja Wróblewskiego, opracowała także obszerny zbiór tekstów Jacka Sempolińskiego (*Władztwo i służba. Myśli o sztuce*, 2001) oraz wybór tekstów krytycznych poświęconych grupie „Wprost” (*Świat przedstawiony? O grupie „Wprost”*, 2006). Szczególnie bliska była jej formacja tzw. kultury niezależnej lat 80., której poświęciła liczne szkice, eseje, artykuły.

Interesowała ją sztuka religijna poszukująca nowych, odkrywczych formuł stylistycznych i ikonograficznych w coraz bardziej zdesakralizowanej rzeczywistości. Pisała o twórczości Antoniego Rząsy, Eugeniusza Muchy, Aldony Mickiewicz. Nie odrzucała także radykalnych przekształceń tradycyjnych motywów religijnych – sztuka Francisca Bacona była dla niej ważnym punktem odniesienia jako autentyczne świadectwo egzystencjalnego przeżycia. Była również inicjatorką badań nad twórczością grupy „Zamek”, których efekty stanowiły trzon redagowanej przez nią serii wydawniczej „Sztuka Nowa. Źródła i komentarze”. Przez wiele lat współorganizowała znaczące dla środowiska historyków sztuki seminaria metodologiczne odbywające się cyklicznie w Kazimierzu Dolnym nad Wisłą. W ostatnim okresie prof. Kitowska-Łysiak kierowała zespołem badawczym zajmującym się opracowaniem trzytomowej publikacji na temat krytyki artystycznej w Polsce w XX i XXI wieku. Zawsze służyła radą, konsultacją, wspierała, niezależnie od renomy i skali, spotkania i konferencje środowisk naukowych i artystycznych. Jej obecność na seminariach, panelach i środowiskowych spotkaniach gwarantowała żywą i ważną dyskusję, twórczo w swoich wypowiedziach przekształcała utrwalone wzory i perspektywy badawcze. Pomimo długoletniej choroby, często pośrednio, z dystansu, inspirowała ciekawe przedsięwzięcia naukowe i artystyczne – zawsze służyła radą, wszyscy mogli liczyć na jej pomoc.

Window. On the 110th Anniversary of Bruno Schulz's Birth and the 60th Anniversary of his Death) and *Białe plamy w Schulzologii* (*Unknown Territories in Schulzology*). Proceedings of the aforementioned conferences were published in 2003 and 2010, respectively. The professor was also a key figure behind the International Bruno Schulz Festival held every two years in Drohobycz, Ukraine. In months prior to her passing, the professor was a member of an editorial board preparing a publication of Schulz's *Complete Works* (*Dzieła wszystkie*).

In research into post-war art she was particularly interested in the heritage of the Arsenalists and Neo-figurative art. She published numerous insightful reviews regarding works by Andrzej Wróblewski. She compiled a comprehensive collection of texts authored by Jacek Sempoliński *Władztwo i służba: myśli o sztuce* (*Dominion and Service: Thoughts about Art*, 2001) and a selection of critical papers focusing on “Wprost” artistic collective *Świat przedstawiony? O grupie „Wprost”* (*The World Depicted? Focus on “Wprost” collective*, 2006). The professor's affinity for creative fervor of the independent culture movement of 1980's Poland, resulted in numerous short studies, essays and articles on the matter. She researched artists such as Antoni Rząsa, Eugeniusz Mucha and Aldona Mickiewicz, whose religious art she regarded as innovative both stylistically and iconographically in an increasingly desacralised reality. However, she would not dismiss radical transformations of traditional religious motives. Francis Bacon's oeuvre was for her an important point of reference – a captivating example of visual representation of the existential concerns of a human being. She initiated research focusing on the “Zamek” collective, which became a core part of a three volume series on contemporary art *Sztuka Nowa. Źródła i komentarze* (*New Art. Sources and Commentaries*). For years she co-organised an art history seminar on methodology, a recurring event held in Kazimierz Dolny. Most recently she was engaged in coordinating work on multivolume publication on 19th and 20th-century art criticism in Poland. She supported, through guidance and consultation, academic and artistic meetings and conferences regardless of their scale and standing. The professor's ability to look beyond fixed thinking patterns and research perspectives guaranteed a discourse full of verve and merit. Her long battle with illness did not prevent her from stimulating and inspiring fellow professionals and artists. She was always there for those who sought her counsel.

Professor Kitowska-Łysiak's research emphasised the importance of detail, background, sketch,

all those seemingly peripheral elements that might unveil the essence, the microcosm of meanings embodied in the work of art in question. She investigated exhaustively the marginalia, in which ambiguity and mystery tend to take their refuge. Her research papers, reviews and essays are of high stylistic quality, on one hand, characterized by simplicity of approach and descriptive precision, on the other hand, employing vocabulary accentuating the mode in which work of art is assessed – through one's senses. She strongly believed that art commented and is reflected upon reality and she was constantly searching for this relation between the world and its depiction. She wrote: "We know that an image exists in a slit between a creator and a spectator. Would the image be thus a »premise«, one of »premises« , of affirmation of everyday life? If that is the case, thinking about the image, as well as speaking and writing about it, could be an attempt to seal the slit up, in other words, it would be like closing a wound or revising a scar."

A personal approach and thoroughness were among the qualities contributing to the professor's success as a teacher. Master's and doctoral level dissertations under her supervision profited from her vast editorial experience, gaining coherence, structure and polish. She made sure important notions would not go astray or fail to convey meaning when put in writing. She trusted her students, providing guidance that brought a sense of safety but did not constrain their autonomy. She facilitated hunger for knowledge and encouraged students to present their findings in public forums, where, if necessary, she would support or elaborate on their thesis. She was the Master, being able to forge an incredible bond founded on mutual respect.

A commitment to helping others – less fortunate strangers, struggling artists, casualties – played an important part in her life. She loved nature. She was remarkable in naming herb species and ever accompanied by cats, the rightful members of her household.

The professor's health had been deteriorating for years. She suffered in silence, heroically. Her dedication, conscientiousness and integrity were unparalleled. She was a genuine spiritual aristocrat.

Translated by Marcin Stępień

W swoich pracach akcentowała rangę szczegółu, znaczenia drugiego planu, tła, szkicu, zdawałoby się nieznaczących detali, w których odnajdowała właściwy sens, zawarty w dziele mikrokosmos znaczeń. Drażyla marginalia, w których kryje się nieoczywistość, tajemnica. Jej teksty naukowe, krytyczne, eseje zawsze zyskiwały literacką formę charakteryzującą się prostotą ujęcia, precyzją opisu, ale jednocześnie w jej języku zawarte było zmysłowe doświadczenie „świata przedstawionego”. Dla Pani Profesor sztuka zawsze odnosiła się do rzeczywistości, nieustannie poszukiwała wzajemnego głębokiego związku między obrazem i światem. Pisała bowiem: „Jednak wiemy, że obraz istnieje w szczelinie między autorem i widzem. Obraz byłby więc »racją« – jedną z »racji«? – owego afirmowania rzeczywistości codziennej? Jeśli tak istotnie jest, myślenie o obrazie, podobnie jak mówienie i pisanie o nim, byłoby może próbą zatarcia owej szczeliny czy wręcz zasypania jej. Można również powiedzieć, że byłoby niby zasklepienie rany, korygowanie blizny”.

W równym stopniu indywidualnie i wnikliwie traktowała swoją pracę dydaktyczną z każdym studentem, pieczołowicie dokonując korekt licznych prac magisterskich i doktorskich powstających w jej katedrze. Każdy tekst w jej redakcji uzyskiwał klarowną, uporządkowaną strukturę, potrafiła nadać mu kształt, wydobyć trudno uchwytne, gubiący się w jeszcze niedojrzałych, niezdatnych sformułowaniach jej uczniów sens. Wkładała w to mnóstwo pracy i własnego doświadczenia. Dawała swoim uczniom poczucie bezpieczeństwa, obdarzała ich jednocześnie zaufaniem. Nieustannie wspierała w poszukiwaniach i naukowej aktywności. Biorąc udział w konferencjach, sesjach, zawsze potrafiła poprzeć i rozwinąć ich fragmentaryczne wypowiedzi. Była Mistrzynią, budowała niezwykłą więź opartą na wzajemnym szacunku.

Pani Profesor była także nieustannie zaangażowana, całkowicie bezinteresownie, w niesienie pomocy innym, często anonimowym osobom, artystom, ofiarom nieszczęśliwych wydarzeń, powodzianom. Była również miłośniczką roślin i zwierząt. Bezbłędnie rozpoznawała różne odmiany ziół, a koty, które zawsze były obecne w jej życiu, zyskiwały status pełnoprawnych członków rodziny. Ciekawiły ją rozmaite rzeczy, z otaczającego świata wybierała konkretne zdarzenia i szukała ich sensu, zawsze otwarta na odmienne sądy i punkty widzenia.

Przez długi czas swego życia była ciężko chora, znosiła swoje cierpienia w milczeniu, z heroizmem. Jej pracowitość, sumiennosc, prawosc stanowią niedościgny wzór – była prawdziwą duchową arystokratką.